

Sprawa C-617/20

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

20 listopada 2020 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

11 listopada 2020 r.

Wnioskodawca:

E.G.

Strona wnosząca zażalenie:

T.N.

N.N.

Hanseatisches Oberlandesgericht in Bremen

[...]

Postanowienie

W sprawie spadkowej dot.
W.N., zmarłego w dniu 21 maja 2018 r. w Bremie,

spadkodawca

Uczestnicy:

1. E.G., [...] Brema,

wnioskodawca

2. T.N., [...] Haga [Niderlandy],

3. N.N., [...] Haga [Niderlandy],

strona wnosząca zażalenie

[...]

Hanseatisches Oberlandesgericht (hanzeatycki wyższy sąd krajowy) (piąta izba cywilna) w Bremie [...]

w dniu 11 listopada 2020 postanowił: **[Or. 2]**

- I. Postępowanie zostaje zawieszono z uwagi na wystąpienie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie wykładni art. 13 i 28 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 650/2012”).
- II. Sąd odsyłający kieruje do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, na podstawie art. 267 akapit drugi TFUE, następujące pytania prejudycjalne dotyczące wykładni art. 13 i 28 rozporządzenia nr 650/2012:
 1. Czy oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone przez spadkobiercę w sądzie państwa członkowskiego właściwym dla jego miejsca zwykłego pobytu, zgodnie z mającymi tam zastosowanie wymogami formalnymi, zastępuje oświadczenie o odrzuceniu spadku, które należy złożyć w sądzie innego państwa członkowskiego właściwym w sprawie o nabycie spadku, w taki sposób, że uznaje się je za skutecznie złożone w chwili złożenia tego [pierwszego] oświadczenia (substytucja)?
 2. Na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

Czy poza złożeniem oświadczenia w przepisanej prawem formie w sądzie właściwym dla miejsca zwykłego pobytu osoby składającej oświadczenie o odrzuceniu spadku, jest konieczne dla skuteczności tego oświadczenia, by składająca je osoba powiadomiła o złożeniu oświadczenia sąd właściwy w sprawie nabycia spadku?
 3. W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie w pkt 1 i odpowiedzi twierdzącej na pytanie w pkt 2:
 - a. Czy dla skuteczności oświadczenia o odrzuceniu spadku, w szczególności dla dochowania terminów na złożenie tego oświadczenia obowiązujących w miejscu jego złożenia,

konieczne jest, aby pisma do sądu właściwego w sprawie nabycia spadku były sporządzone w języku obowiązującym w miejscu, gdzie ten sąd się znajduje?

- b. Czy dla skuteczności oświadczenia o odrzuceniu spadku, w szczególności dla zachowania terminów przewidzianych na złożenie tego oświadczenia obowiązujących w miejscu jego złożenia, konieczne jest przekazanie sądowi właściwemu w sprawie nabycia spadku przez sąd właściwy ze względu na miejsce zwykłego pobytu składającego oświadczenie [Or. 3] oryginału dokumentów wystawionych w związku z odrzuceniem spadku wraz z tłumaczeniem?

III. Uzasadnienie:

1.

W dniu 21 maja 2018 r. w Bremie zmarł spadkodawca, który urodził się 4 stycznia 1945 r. i był obywatelem Niderlandów. Wnioskodawczyni jest wdową po spadkodawcy, uczestnicy wskazani w pkt 2) i 3) sentencji postanowienia są zstępnymi zmarłego wcześniej brata spadkodawcy.

W dniu 21 stycznia 2019 r. wnioskodawczyni wystąpiła ze sporządzonym w formie aktu notarialnego wnioskiem o wydanie postanowienia o wspólnym stwierdzeniu nabycia spadku przez wszystkich spadkobierców, potwierdzającego, że spadek po spadkodawcy w drodze dziedziczenia ustawowego nabyli: wnioskodawczyni w 3/4, a wnoszący zażalenie po 1/8. Ze względu na to, że wnioskodawczyni miała trudności z przedstawieniem dokumentów niezbędnych do oceny dziedziczenia ustawowego, Amtsgericht (sąd rejonowy) - sąd spadku – w Bremie po raz pierwszy, pismem z dnia 19 czerwca 2019 r., zwrócił się do wnoszących zażalenie i poinformował ich o złożonym wniosku o stwierdzenie nabycia spadku. Jednocześnie sąd zażądał przesłania pewnych szczegółowo określonych dokumentów. W odpowiedzi na to w dniu 14 sierpnia 2019 r. przesłano wiadomość pocztą elektroniczną od pana K., który oświadczył, że wnoszący zażalenie zlecili mu, aby uzyskał informacje o składzie spadku. Sąd spadku oświadczył, że nie jest w stanie tego zrobić i zalecił zasięgnięcie porady prawnej. Na tamtą chwilę wnoszący zażalenie nie składali żadnych dalszych oświadczeń. Po tym jak wnioskodawczyni w końcu przedstawiła niezbędne dokumenty, sąd spadku pismem z dnia 22 listopada 2019 r. zwrócił się do wnoszących zażalenie o przedstawienie ich stanowiska w sprawie wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, przesyłając im ten wniosek. Już w dniu 13 września 2019 r. wnoszący zażalenie złożyli w sądzie okręgowym [rejonowym] w Hadze/Niderlandy oświadczenie o odrzuceniu spadku po spadkodawcy, które zostało wpisane do tamtejszego rejestru spadkowego w dniu 30 września 2019 r. Pismem z dnia 13 grudnia 2019 r. - napisanym w języku niderlandzkim – wnoszący zażalenie przedłożyli sądowi do spraw spadkowych kopie dokumentów sporządzonych w tym zakresie przez sąd okręgowy

[rejonowy] w Hadze. Pismem z dnia 3 stycznia 2020 r. sąd do spraw spadkowych poinformował wnoszących zażalenie, że pisma i dokumenty nie mogą zostać uwzględnione w przypadku braku tłumaczenia na język niemiecki. W odpowiedzi wnoszący zażalenie [Or. 4] wskazany w pkt 3) sentencji postanowienia poinformował pismem z dnia 15 stycznia 2020 r. (w języku niemieckim), że spadek został odrzucony, a oświadczenie zostało zarejestrowane przez sąd zgodnie z prawem europejskim w języku niderlandzkim i w związku z tym nie wymaga tłumaczenia. W odpowiedzi na to sąd spadku wskazał na brakujące tłumaczenia dokumentów i terminy obowiązujące dla odrzucenia spadku.

Postanowieniem z dnia 27 lutego 2020 r. sąd spadku dokonał ustalenia stanu faktycznego niezbędnego do wydania postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku zgodnie z § 352e ust. 1 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (ustawy o postępowaniu w sprawach rodzinnych, zwanej dalej FamFG”). Rozstrzygnięcie to, o którym wnoszący zażalenie zostali powiadomieni w dniu 6 marca 2020 r., zostało przez nich obu zaskarżone pismem z dnia 19 marca 2020 r. (otrzymanym w dniu 27 marca 2020 r.). Wnoszący zażalenie zwrócili się o przedłużenie terminu na przedstawienie dalszego uzasadnienia. W dniu 30 lipca 2020 r. wnoszący zażalenie przedłożyli następnie kolorowe kopie dokumentów sporządzonych przez sąd rejonowy w Hadze oraz ich tłumaczenia. W związku z kolejnym zastrzeżeniem sądu do spraw spadkowych, który zwrócił uwagę na brak oryginałów dokumentów, w dniu 17 sierpnia 2020 r. oryginały te zostały złożone do sądu do spraw spadkowych. Postanowieniem z dnia 2 września 2020 r. sąd do spraw spadkowych odstąpił od rozpoznania zażalenia i przekazał sprawę sądowi odsyłającemu do rozstrzygnięcia. W uzasadnieniu sąd spadku podał, że wnoszący zażalenie stali się (współ)spadkobiercami spadkodawcy, ponieważ nie dochowali terminu na odrzucenie spadku. Dla skutecznego odrzucenia spadku nie wystarczy ani zwykle wskazanie na odrzucenie spadku przed sądem niderlandzkim, ani przesłanie kopii. Oświadczenie to staje się skuteczne dopiero z chwilą otrzymania oryginałów [przez sąd do spraw spadkowych]; oryginały te zostały jednak przedłożone sądowi spadku dopiero po upływie sześciomiesięcznego terminu na odrzucenie spadku.

2.

Środek odwoławczy złożony przez wnoszących zażalenie jest dozwolony zgodnie z § 58.1 FamFG i dopuszczalny zgodnie z § 59 ust. 1, § 61 ust. 1, § 63 ust. 1 FamFG. Kwestia dochowania terminu na odrzucenie spadku musi zatem zostać merytorycznie zbadana.

- a. Ze względu na to, że wnoszący odwołanie nie mieszkają w Niemczech, a spadkodawca miał obywatelstwo niderlandzkie, do tej sprawy spadkowej zastosowanie znajdują przepisy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz

[Or. 5] w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego. Zgodnie z tym rozporządzeniem, sąd spadku w Bremie ma jurysdykcję do orzekania co do spraw dotyczących spadku jako sąd, w którego okręgu zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci (art. 4 rozporządzenia nr 650/2012). Ponadto do tej sprawy spadkowej stosuje się zasadniczo przepisy niemieckiego prawa materialnego, ponieważ w tym zakresie istotne jest miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili jego śmierci (art. 21 ust. 1 rozporządzenia nr 650/2012). Jednak wbrew opinii sądu spadku kwestia skuteczności odrzucenia spadku nie jest regulowana wyłącznie przez § 1945 BGB (niemieckiego kodeksu cywilnego). Rozporządzenie nr 650/2012 przewiduje bowiem w artykułach 13 i 28 szczególne zasady dotyczące jurysdykcji i formy w odniesieniu do odrzucenia spadku:

Zgodnie z art. 13 rozporządzenia nr 650/2012 jurysdykcję do przyjęcia oświadczenia o odrzuceniu mają - oprócz sądu mającego jurysdykcję do orzekania w danej sprawie spadkowej zgodnie z art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 - także sądy w państwie członkowskim zwykłego pobytu osoby składającej oświadczenie o odrzuceniu; w tym przypadku występuje konkurująca ze sobą jurysdykcja różnych sądów [...] [odniesienia w krajowej literaturze prawniczej]. Właściwość miejscową sądu osoby składającej oświadczenie o odrzuceniu spadku regulują autonomiczne w tym zakresie przepisy prawa niderlandzkiego; ponieważ wnoszący zażalenie mają miejsce zamieszkania w Hadze, wiele przemawia za tym, by to sąd rejonowy w Hadze był sądem właściwym miejscowo; nie ma żadnych okoliczności wskazujących czy potwierdzających, że jest inaczej. Ponadto, zgodnie z art. 28 lit. b), formę oświadczenia o odrzuceniu regulują przepisy miejsca pobytu składającego oświadczenie.

- b. Sporne jest jednak, czy samo złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku w sądzie miejsca pobytu osoby składającej oświadczenie prowadzi do tego, że oświadczenie o odrzuceniu spadku jest skuteczne wobec sądu spadku, czyli, że ma miejsce tzw. substytucja (wydaje się, że taka jest przeważająca opinia w doktrynie [...]) [odniesienia w literaturze prawniczej i orzecznictwie]. Zgodnie z poglądem przeciwnym wymagane jest przekazanie sprawy w należytej formie do sądu spadku [...] [Or. 6] [...] albo w każdym razie powiadomienie go [odniesienia w literaturze prawniczej].

Opinia przeciwna może opierać się na motywie 32 rozporządzenia, który między innymi stanowi co do zasady, że osoby, które korzystają z możliwości złożenia oświadczenia w państwie członkowskim ich zwykłego pobytu, powinny poinformować sąd spadku o złożeniu oświadczenia w terminie określonym przez prawo właściwe dla dziedziczenia. Można z tego wywnioskować, że prawodawca założył, iż oświadczenie o odrzuceniu spadku złożone w sądzie miejsca zwykłego pobytu składającego oświadczenie powinno dopiero wtedy wywołać skutki

prawne, gdy sąd spadku zostanie o nim powiadomiony. Przemawia za tym w szczególności fakt, że art. 13 rozporządzenia 650/2012 - w przeciwieństwie np. do § 344 ust. 7 FamFG – nie przewiduje obowiązku sądu w miejscu pobytu składającego oświadczenie do poinformowania sądu spadku o odebraniu oświadczenia o odrzuceniu.

- c. Zatem wynik postępowania, a mianowicie kwestia, czy wnoszący zażalenie odrzucili spadek w odpowiednim terminie, zależy od wykładni art. 14 [13] i 28 rozporządzenia 650/2012.

Ze względu na to, że mające zastosowanie w niniejszej sprawie zgodnie z art. 21 rozporządzenia 650/2012 niemieckie prawo materialne nie wymaga wyraźnego przyjęcia spadku (§ 1942 BGB – zasada samoistnego nabycia, [...] [odniesienia w literaturze prawniczej]), wnoszący zażalenie stali się współspadkobiercami, jeżeli nie odrzucili spadku w wyznaczonym terminie (§ 1943 BGB). Termin na odrzucenie spadku wynosi co do zasady 6 tygodni i rozpoczyna się od momentu powzięcia wiadomości o nabyciu spadku i podstawie prawnej powołania do spadku (§ 1944 ust. 1 BGB). Jeżeli – jak w niniejszej sprawie – spadkobierca przebywa za granicą, termin na odrzucenie spadku wynosi 6 miesięcy, (§ 1944 ust. 3 BGB). Spadkobierca poweźmie wiadomość, gdy wie, że nabycie spadku nastąpiło zgodnie z § 1942 BGB. Konieczne jest w tym celu, by spadkobierca dowiedział się w wiarygodny sposób o okolicznościach, które należy uwzględnić i na podstawie których może być potrzebne podjęcie działania. Okoliczność, iż spadkobierca powinien był wiedzieć - także zawiniona niewiedza – nie powoduje rozpoczęcia biegu terminu na odrzucenie spadku. Decydującą okolicznością, o której powinien wiedzieć spadkobierca, jest to, że nastąpiło dziedziczenie. Ponadto w przypadku dziedziczenia ustawowego [Or. 7] – tak jak ma to miejsce w tej sprawie – istotne są stosunki rodzinne (w tym stosunek partnerstwa), które określają sytuację spadkobiercy oraz brak lub wyłączenie spadkobierców powołanych we wcześniejszej kolejności. Sąd orzekający uważa za wątpliwe, aby zapytanie sądu spadku z dnia 19 czerwca 2019 r. dostarczyło już wnoszącym zażalenie niezbędną - wiarygodną - wiedzę. Z jednej strony, do tamtego pisma nie został dołączony wniosek o wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, z którego wynikała podstawa powołania do spadku (dziedziczenie ustawowe). Z drugiej strony żądanie przedłożenia dokumentów przez sąd spadku wskazywało na to, że ustalanie okoliczności dotyczących dziedziczenia ustawowego nie zostało jeszcze zakończone. Ponadto wnoszący zażalenie, którzy są obywatelami holenderskimi, nie musieli znać niemieckich przepisów dotyczących dziedziczenia ustawowego, zwłaszcza że chodziło o dziedziczenie ustawowe osób powołanych do spadku w drugiej kolejności (§ 1925 BGB). Sam sąd spadku, obliczając termin, nie zakładał również, że wnoszący zażalenie posiadali już niezbędną zgodnie z § 1944 BGB wiedzę na skutek otrzymania tego zapytania. Sąd odsyłający podziela to stanowisko. Jednakże wnoszący zażalenie posiadali wiedzę najpóźniej w dniu 13 września 2019 r., ponieważ to właśnie w tym dniu złożyli oni w sądzie

okręgowym [rejonowym] w Hadze oświadczenie o odrzuceniu spadku, co oznacza, że założyli, iż zostali spadkobiercami.

- (1) Jeśli zgodzić się z przeważającą opinią doktryny, która zakłada substytucję oświadczenia o odrzuceniu spadku, to oświadczenie o odrzuceniu spadku stałoby się skuteczne już z chwilą jego złożenia w sądzie rejonowym w Hadze w dniu 13 września 2019 r. Dochowanoby ustawowy termin z § 1944 ust. 3 BGB, a wnoszący zażalenie nie zostaliby spadkobiercami.
- (2) Jeżeli natomiast w związku z motywem 32 przyjmie się, że nie nastąpiła całkowita substytucja, skuteczność odrzucenia spadku może dodatkowo zależeć od uzyskania wiedzy przez sąd do spraw spadkowych w Bremie (sąd spadku). W tym przypadku pojawia się jednak pytanie, jakie wymogi formalne muszą być spełnione, aby uznać odrzucenie spadku za skuteczne:
 - (a.) Gdyby wystarczyło zwykłe zawiadomienie sądu spadku – ewentualnie nawet w języku ojczystym osoby składającej oświadczenie o odrzuceniu spadku – orzeczenie stałoby się skuteczne w dniu 13 grudnia 2019 r., a zatem przed upływem terminu. To samo obowiązałoby, gdyby wymagano załączenia zwykłych kopii dokumentów, które sąd w miejscu pobytu [Or. 8] składającego oświadczenie o odrzuceniu spadku wydał przy składaniu tego oświadczenia. Do sądu spadku należałoby wówczas uzyskanie potwierdzenia w drodze zapytania skierowanego do sądu innego państwa członkowskiego (§ 26 FamFG).
 - (b.) Gdyby z uwagi na prawo właściwe obowiązujące w miejscu siedziby sądu spadku (art. 21 ust. 1 rozporządzenia 650/2012) wymagane było, aby informacja o złożonym oświadczeniu o odrzuceniu spadku była podana w języku niemieckim (§ 184 GVG – Gerichtsverfassungsgesetz – niemieckiej ustawy o ustroju sądów), zostałyby to dokonane w piśmie wnoszących zażalenie z dnia 15 stycznia 2020 r.; nawet wówczas termin na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku zostałby dochowany. Również w tym przypadku sąd spadku musiałby sam uzyskać niezbędne potwierdzenie (dokumenty) od sądu państwa członkowskiego.
 - (c.) Jeżeli jednak przyjąć - tak jak uczynił to sąd do spraw spadkowych - że skuteczne odrzucenie spadku wymaga, pomimo art. 13 rozporządzenia 650/2012, aby oryginały dokumentów sporządzonych przez sąd państwa członkowskiego odnośnie odrzucenia spadku wraz z tłumaczeniem przysięgłym na język obowiązujący w sądzie spadku zostały przesłane do tego

ostatniego sądu, wówczas w niniejszym przypadku zostałyby to dokonane dopiero w sierpniu 2020 r. a odrzucenie spadku byłoby spóźnione. Taka interpretacja – jak można zauważyć – w niewielkim stopniu przyczyniłaby się jednak do zamierzonego przez rozporządzenie celu jakim jest uproszczenie obrotu prawnego pomiędzy państwami europejskimi, ponieważ wtedy dana osoba mogłaby równie dobrze odrzucić spadek przed sądem spadku.

[...]

[Podpisy]

[...]

[...] [Odpis]

DOKUMENT ROBOCZY